

UNS QUANTS RENOMS (O MALNOMS) DE LA FONT DE LA FIGUERA (VALÈNCIA)

Agustí RIBERA i GOMES

És motiu d'aquesta nota el donar un simple llistat dels malnoms, o renoms actualment vius al poble de la Font de la Figuera (La Costera, País Valencià). Per ubicar al lector es pot dir que la Font de la Figuera és un poble d'uns 2.000 habitants, situat vora la frontera –Almansa.

Cal advertir que no és un llistat exhaustiu, ni producte d'una recollida sistemàtica. Quan diem que són actualment vius ens referim al fet que tots són coneguts i usats per la generació que ara té entre 40/50 anys, així com també -pràcticament tots- almenys per la immediata anterior, de 65 o més anys. Encara que ignorem el grau de pervivència d'aquests malnoms entre les generacions més joves, ja que no hem fet cap comprovació en aquest sentit, no lleva que cregam que majorment deuen ser coneguts, tot i que potser no tan usats, així com que se n'hagen creat i sintetitzat uns quants més de nous, com és normal, i que no apareixeran ací.

El recull naix d'una primera sessió, de tarda de diumenge, amb els amics Josep Cambra Giménez, Jordi Tortossa Gassó, Empar Gómez Francés i Joan Miquel Garcia Calabuig, tots nascuts i veïns de la Font de la Figuera, pertanyents a la més jove de les generacions abans esmentades, i d'una segona més àmplia amb els meus pares: Dolors Gomes Sanjuan, fontina, de 67 anys- i amb Agustí Ribera Pastor, de 72 anys, nascut al veí poble de Fontanars dels Alforins, però amb llarga i àmplia relació amb el veïnatge de la Font.

Com és veurà alguns són prou clars i entenedors, però n'hi ha molts altres que cap dels informadors no sap exactament què volen dir ni, menys encara, a què obeeixen. L'herència és l'explicació més recorreguda. Anotem, seguidament de la seua entrada, algun comentari o anècdota en aquest sentit, en els casos en què en tenim referència.

Bacora. Causa ignorada.

Barberets, els.

Barsella: *treballava de camarero ahí en el parador, però el nom ve de vell...*

Barxa. Paco Barxa anava a treballar a la Senieta –un mas dels Alforins-, en bicicleta. La barxa és això de sembrar, amb la mà, de llata.

Barxí: Ve de vell, ja no es gasta. A la Font hi ha els topònims Cases de Barxí i, en una altra banda del terme, també un Barranc Barxí.

Baso, el. Tots els Basos venien de la Cals Tontos –heretat del terme.

Belemsicos, els: *a una germana li dien Belem, i tots belemsicos...*

Betumeros, els

Blanet.

Bocatorta.

Bola, la

Bollo, el/ el **Bollet**: *deien que eren molts roïns, d'agarrats; es conta que un d'ells deia: tu veus esta camisa... quinze dies ha anat ahí, i quinze més que n'anirà...*

Bort, el

Bota. Li deien el tio Bota. No és perquè fera botes, potser perquè s'empinava molt la bota... portava les xicones pel poble i va fer una enredrà...

Botella, els. **Botellets**, els

Bufo, el: *..tenia el monyo -els cabells- tot rutllet, rutllet. No era de la Font.*

Burrera: *eixe està en Alacant...*

Cacauera, la: *perquè venia cacauets, tenia una paraeta.*

Cadolla: Es diu que li ve el nom perquè, estant a la serra buscant pebrassos –rovellons-, va fer les seues necessitats a una cadolla (als Alforins: codolla) –cocó-; després es veié forçat per la set, i va haver de beure d'aquella aigua, embrutada per ell mateix.

Caixa, el. Perquè tocava la caixa; era un artista..

Caldet. Era sabater, li dien el tio caldet, se'n van anar a Ontinyent

Camalets: S'ignora. En realitat la seua família era una branca dels llebres.

Candong, la

Canyaetes: *el tio Canyaetes vivia en les Coves –barri als afores. Les Canyadetes és una partida rural, darrere del Capurutxo..*

Cap de bou.

Caputxa.

Carabassetes, les

Carabina.

Carboneret, el

Cascabel.

Catirri. *Era l'home d'Encarnita, la que cus.*

Catxorro. Tota la vida n'han hagut allí dalt..., en les Coves (Barriada als afores que té com a nom oficial Barrio de España –no cal ser gaire llest per a saber quan li posen eixe nom).

Cavalleta..

Cel·lador, el. Vulgarment dit el *Salaor* del monte -guarda de la serra.

Cessàrio. Ve del nom. *A s'agüelo li deien Cesareo.*

Cirereta. S'ignora; de cognom eren Gimeno (també hi ha els Cirera).

Coixo, el. *Perquè anava coixo, el coixo el carnisser... i els seus fills i néts tots són coixos, encara que no ho estan.*

Corretger, el: *perquè vivia en la casa el Corretger.*

Coveta, la, **Cova**, la de la: *perquè vivien en l'heretat de la Cova.*

Culet.

Esportineres, les: *perquè feen esportins.*

Eufemiano. És nom.

Fardatxa, la.

Fariner, el.

Figola /Figols /Figolet.

Figuereta, la.

Figuetes.

Flauta. *De Flautes n'hi ha molts... tots vénen d'ahí de les Pebrades –masos-, i no n'hi havia cap que fóra músic...*

Font-Santa, la de: *tenien que vore amb la Finca de la Font-Santa.*

Fressol.

Gafes: Paco Gafes, perquè porta ulleres.

Ganyano: *perquè era fill de la ganyana.*

Garul-lo. *Era l'amo dels paradors, i de l'aigua, no sé per què li van traure eixe nom...*

Gatxons, els: *els gatxons els diuen en Ontinyent, però ací es coneixen més pels*

Graneres... *que eren tractants d'animals.. tenien moltes finques per ahí l'Alforí de la Safra.*

Gelat, el: *és eixe que té el taller..., amb Jeroni...*

Gerró: Causa ignorada. A sa mare ja li dien la gerrona. Un gerró és un recipient de terrissa. Es conta d'ell que, quan va acabar la guerra, va parar allí enmig la plaça de la Font, un camió carregat de moniatos (o boniatos) i de seguida tots dalt del camió, tots blaus de fam, a menjar moniatos... i el tal Gerro, tot escamellat allí damunt deia: Xè! Quina llàstima que no estigueren bolliiits...

Gorrera, la: *és perquè feien gorres.*

Graníssol.

Groc, el /el **Groc de la Confiança**. *Sí estava algo grogós, no se si tendria l'aliacà... estava en la finca la Confiança –mas o heretat. Tenia mal geni, però per portar-se bé en (amb) un home li va salvar la papereta –li va deixar l'heretat..*

Guapa, la / la **Guapeta**: La guapa era un home que li deien aixina..., i a la filla la guapeta.

Harineta. *el tio Harineta... Tenien la casa enfront de Maldonado... van morir tots...*

Hojalatero, l': *Per la tenda, ... tenien tota classe de trastos...*

Julivert.

Ligero. *Perquè corria molt. No, a sa mare ja li dien la tia ligera... Ara viu en Vallada; fa cistelles.*

Llanos, els: és cognom, eren castellans.

Llebre, **Llebres**: *als seus auelos ja els deien llebres. Un dels llebres era fadrinot i sempre que li preguntaven: Batiste, quan et cases?, ell contestava sempre: l'any que ve...*

Llop, el: *Llops n'hi ha molts, Llops n'hi ha cinquanta mil... Uns descendien de la Caseta Rat –mas o heretat-, també estava el llop el dels ulls blaus...la Lloba..*

Llumener, el: *perquè estava empleat en això de la llum...*

Mahoma.

Manco, el: és evident.

Manxó. *Ve de vell perquè sa mare ja era manxona i en el carrer la Reixa n'hi havia altres que també els dien manxons.*

Marineta.

Maseretes, les: era una de les famílies més riques de la Font.

Maneles, les

Matacaballos. Recent?

Matxero.

Mig litro. Deu ser recent, la generació major no el reconeix.

Mitja-lluna: *perquè tenia una cara aixina... molt redona...*

Moliven, la del: *és perquè vivia en el Moliven* (zona immediata a un molí de vent del segle XVIII).

Montsó, o Monçó. Són tres germans Montsons; el menut: Monçonet.

Morenes, les

Morenet, el: *a la punta del carrer Pallisses hi havia tres tendes: Franco, Fontsanta i el Morenet.*

Moreno, el

Mortimer, el/ Mortimeres, les. Mortimer era nom...

Musiqueta, la

Nievetes. És nom, a ella li diuen Nieves, mare de l'alcaldesa que hi havia.

Otxenta-huit: el portador, castellà nouvingut, parlava mesclant paraules –deu ser relativament recent.

Pacència. Festejava en –amb- la tramussera.

Parreta. Parreta i **Perfecto**, sempre anaven junts, eren captaires.

Pèl de bresquilla. *El tio Batiste pèl de bresquilla.* Una bresquilla és un préssec.

Penjabufes.

Petrel·lo, Petrel·la. Diu un portador que se li va quedar a un besavi seu perquè anava a Petrer a vendre llet.

Pifànio / Pifània. *Vé del nom Epifanio...*

Pimentonero, el

Pistoleta (pistola)

Pintor, el

Pixó, Pixona: Causa ignorada, a pesar de l'obvietat. Ve de vell: *li dien pixó perquè era casat amb la pixona, però és que a sa mare-d'ella- ja li deien pixona*

Pitxó: No saben el motiu. Un pitxó és un colom jovenet. Als Alforins es diu colomí, però també existeix el renom pitxó.

Putxero: *eren tres germans, dos xics i una xica. A la xica li dien Llibertat i després de la guerra li van haver de canviar el nom, li van posar Carmen.* Males llengües dien que un dels putxeros tenia el cap molt dur tot i assegurar que quan treballava a l'obra podia enderrocar els envans –o sitares- a cabotades.

Porroneta, la

Quintina/ Quintineta. Crec que li deien de nom Quintina...

Raboseta. Una rabosa és una guineu.

Rata/ Rateta.

Regaixets. Podria ser del Mas o Molí del Regaixet, diminutiu de Regaixo (= Regall -d'aigua).
El Regaixo és un paratge molt popular de la Serra de la Font.

Requena: cognom?

Roig, el; Roget, el. Estava el Roig dels Joncaretxos (heretat), el Roig de Sebastià...

Rosa la mala: *és perquè era molt mala, tenia molt mal geni; sols té 2 o 3 generacions d'antiguitat.*

Rosquilla. Hi ha un rosquilla que és molt alt, crec que més que "pepe girafa", que ara li diuen pep l'alt..

Rufa, la / Rufo. *Era perquè a l'home li deien Rufo. Anava per les cases de camp, amb un carret i una burreta, venent sucre, arròs ...Diuen que es queixava molt perquè les dones sempre li demanaven allò que no portava i quan ho duia no li'n demanaven.*

Rual.

Serrador, el. Perquè era serrador, de fusta.

Soca/ Soqueta.

Societat, la de la: *era perquè estava en una tenda que es deia la Societat, que estava en la plaça, a la part de dalt de l'Hostal...*

Sota.

Sorro, el/ el Sorret.

Taüt: sa mare ja era taüta, i les ties, les taütes...

Taraitaitai: S'ignora.

Toreros, els; *vivien en el carrer la Fonteta...*

Tort de Figol, el: era un molt nomenat, era figol i estava tort.

Tortosí, el. Potser relacionat amb el raïm tortosí. Sembla que utilitzava símls i voltes de llenguatge per referir-se a aquesta classe de raïm evitant dir el seu nom (?).

Trabuca, la.

Tramús.

Tremendo.

Trolo, el: *ve dels auelos i de més antic.*

Troi, el.

Ventero, el: *perquè vivia en la Venta, en una que hi ha en la carretera del port d'Almansa. Es diu que arribava a carregar vint arroves d'oli en la bicicleta... quan l'estraperlo....*

Veritati.

Vidala, la: *Pel seu cognom Vidal. També li deien la Mare de Déu, perquè era casada amb el Nostre Senyor.*

Vinagre.

Xano, Xanillo: *a la tia Rafeleta ja li dien la xana, i els fills i néts: xanos i xanillos.*

Xatet, el: estava el Xato que era son pare, i al fill li dien el Xatet.

Xerro (o Txerro): Causa ignorada. Es diu que *txerro* és un bou.

Xol·los, els; Xol·les, les; Xol·letes, les. Eren rics.

Xurrero, el: *era cobrador en l'autobús d'Ontinyent.*

Xono, el; **Xona**, la; **Xoneta**, la: *sa mare ja era Pepica la Xoneta.*

Xonga, la i també la **Xongueta**.

Xotxenta: Cas semblant a Otxenta-huit.

És curiosa l'efectivitat dels malnoms, el seu enorme poder de diferenciació, d'identificació, d'*ubicació* a dins una comunitat. Tan gran com el d'evocació entre la gent entrada en edat. Només esmentar els noms entre la gent que ha conegut als seus portadors, el cap se'ls en va cap als per a ells més autèntics posseïdors del renom, probablement desapareguts... i pots veure com es fa present tot un món, un vell món nou, subjectiu, garbellat per les anècdotes, vivències i records submergits al dedins de cadascú.

Com s'ha vist no ens hem lluit massa a trobar explicacions de l'origen d'aquest tast de malnoms; tampoc no volfem entrar més enllà buscant coincidències i explicacions en estudis seriosos d'altres pobles; ja ho faran, si volen, els filòlegs o els entesos. Però hem fet un breu recorregut per aquestes *finestres de l'ànima* d'un poble que són els malnoms/renoms. Una ànima que sovint no es presenta massa noble, culta, civilitzada i feliç, sinó que sovint s'esvara per les costeres de la ironia cruel, quan no cau pels cingles de la grolleria i l'esperpent. Però no sempre; ni tan sols majorment. I en tot cas no deixa de ser una bona mostra del geni creatiu —també malèvol— o descregut de tot un poble. En aquest cas... la Font, molt més fi —en qüestió de malnoms i pel poc que sabem— d'altres veïns, Moixent, posem per exemple.

ABREVIATURES QUE FAN CONFONDRE

Quan, per primera vegada, em vaig fixar que, a la vora esquerra del peu d'una invitació, hi havia l'abreviació E.P.R., vaig pensar que el personatge en qüestió s'havia mort perquè vaig entendre que aquelles inicials s'havien de llegir "en pau reposi". Després, vaig saber que no, sinó que intentaven de voler dir "es prega resposta".

Pujol i Solà (*Ortotipografia*, 7.105,p.260) no parlen de E.P.R. Donen A.C.S. (al cel sia) i R.I.P. (requiescat in pace). Per demanar resposta proposen R.S.U.P. (responen si us plau), segurament per evitar la mala interpretació que en vaig fer jo.

No seria, en tot cas, encara millor deixar-se d'estalviar unes quantitats quasi inapreciables de tinta i d'espai i servir-se de totes les lletres: "Es prega resposta"?

R.A.